

Madár Anikó

IRODALMI KAPCSOLATOK, SZELLEMI ÁTJÁRHATÓSÁGOK SZIVÁC ÉS BUDAPEST KÖZÖTT

Literary relations, intellectual permeability between Sivac and Budapest

A Szenteleky Napok Tanácsának kibővített ülése keretében, 2008. augusztus 20-án, Sziváccon került sor arra a tanácskozásra, amelynek témáját Szenteleky Kornél halálának 75. évfordulója, illetve a *Nyugat* megjelenésének centenáriuma adta, s amely a szellemi és irodalmi útkereszteződések problémája köré szerveződött.

Szenteleky a jugoszláviai magyar irodalom legmarkánsabb egyénisége, Kazinczyja volt. Szellemi vezérüknek tartották kortársai, ezt hitelesíti az utókor is, amikor a két háború közötti jugoszláviai magyar irodalomban elsősorban őt látja jelentősnek, alapítónak.

FARAGÓ KORNÉLIA, a tanács elnöke bevezető beszédében Szenteleky és a *Nyugat* kapcsolatáról beszélt: „75 éve halt meg Szenteleky és 100 éve született a *Nyugat*. Pályáik keresztezték egymást.” Szenteleky a *Vajdasági Írás* szerkesztése közben mintaként tekintett a *Nyugatra*. Ha színvonalát nem is érte el, de stílusát és hangnemét mindenképpen követni szeretne volna. Ugyanakkor bírálta is a folyóiratot, úgy vélte, a *Nyugat* „bal kézzel” fogott a nagy koncentrációhoz, sohasem fogja megérteni a kisebbség problémáit, fájdalmait és politikamentes világszemléletét. A centrum és a periféria kapcsolatából hiányolta a megértést, ami szavatolná a *szellemi kapcsolatok organikus alakulását*.

Bori Imre szavaival élve: „a jugoszláviai magyar irodalomnak Szenteleky mellett Sinkó Ervin a legjelentősebb alapítója”. TOLDI ÉVA Sinkó Ervin születésének 110. évfordulója kapcsán *Idegenség vagy otthonosság* címmel tartott előadást. Az *Optimisták* című regényét vizsgálta személyiségfeltárási szempontok alapján. Az *Optimistákat* az életműben betöltött szerepe miatt túlnyomórészt az eszmék regényeként olvasták és többnyire életrajzi vonatkozásait állították előtérbe, de ilyen jellegű olvasata nem tekinthető kizárólagos érvényűnek. A regény sokszereplős, központi szervezőelve a mozgás: a hősök egymáshoz való közeledése, illetve egymástól történő távolodása mind lélektani mind fizikai szempontból. A közeledés a csoporthoz a csatlakozás igényével párosul és az idegenség felszámolására irányul. Mivel a regény a *hazaérkező* történetével indul, előadásában Toldi az *otthon* fogalmát fejtegette. Az otthon a mozgás kiin-

duló- és végpontja, az ismerős város, kert, ház, szoba, ugyanakkor szimbolikus jellege túlmutat térbeliségén, mindenki számára egyéni jelentést hordozó fogalom, amelyet érzelmek telítenek. Ezt támasztja alá a történetben a hazatérők otthonhoz való különböző viszonyulásának nyomon követése is. A regényben több párhuzam és ellentét jelenik meg hazalátogató és elvándorló, közeledő és távolodó, egyén és közösség, vidék és nagyváros között. Az állandóan a közösség felé tartó főhős végül ellentétes irányú mozgásban, az egyedüllétben találja meg otthonosságát.

NÉMETH FERENC előadásának címe *A Nyugat és a nyugatosok a 20. század eleji nagybecskereki sajtóban*. Az előadás azokra a közvetlenül kimutatható kapcsolatokra, *szellemi és irodalmi átjárhatóságokra* igyekezett rávilágítani, amelyekkel Nagybecskerek fordult Budapest felé. A Nyugat 2. évfolyamának kötetét is bemutatta, amely a nagybecskereki gimnázium ifjúsági könyvtárát gazdagítja és tárgyi bizonyítéka annak, hogy az ottani fiatalok szinte kezdetől fogva olvasták a folyóiratot. A *Nyugat* szerzői jegyzékében fellelhető nagyon sok a vidékünkéről, mind a Bácskából, mind a Bánátból elszármazott vagy ide kötődő ember neve is. A nagybecskerekiek a *Nyugat* megjelenése előtt, a *Torontál* című lapnak köszönhetően már ismerték, sőt a 20. század elejétől szerb és német nyelven népszerűsítették is Adyt és a nyugatosokat. A becskereki újságszerkesztőségek és a *Nyugat* közötti közvetlen kapcsolatról tanúskodik az a tény is, hogy 1908-ban a *Délvidéki Újság*, a *Nyugat* szerkesztőségének engedélyével közölte Ady egyik versét. Németh azt is elmondta, hogy Szentelekynek két írása jelent meg a folyóiratban, az egyik a *Vajdasági irodalom* címen látott napvilágot, a másik pedig *Magyar humor szerbül* címmel Mladen Leskovac roppant érdekes vállalkozásáról tudósít, nevezetesen arról, hogy a magyar humort bemutassa a szerb olvasóknak.

Jó alkalom volt ez az emléknapi BORDÁS GYÖZÖ *Pechán Józsefről* szóló, Németh Ferencsel és Bela Durancival közösen megjelentetett monográfiájának a bemutatására is, annál is inkább, mert Szenteleky több esszéjét is szentelt a festő alkotásainak. Ez egy olyan könyv, melyet elsősorban nézni kell és csak azután olvasni, amennyiben a benne található képek és dokumentumok felkeltették az olvasó érdeklődését. Az ötvenes évek óta számos Pechán-tanulmány született, de valamennyi szerző a Szenteleky alkotta egykori képből indult ki. Pechán József művészetéről beszélni Szenteleky eligazító és értő meglátásai nélkül még ma sem lehetséges és megkerülni sem szabad. Szentelekyt sokáig és többször foglalkoztatták a Pechán-témák, és bár nem szabályos képzőművészeti kritikákat írt, hanem esszéisztikus, lírai portrékat festett róla, írásaiban mégis megtalálhatók a kritika meghatározó elemei éppúgy, mint rálátása az egyetemes magyar impresszionista festészetre. Több írásában is Pechán művészetének „stilizáló vonalait, az anatómiai tudatosságot, a rá oly jellemző dekoratív elemeket, a nagyszerű, sűrűvérű színlátását” emlegeti, és szinte elragadtatással

mondja ki, „szenvedélyesen szereti a színeket, minden hatástól és iránytól függetlenül, mámoros szerelemmel helyezi egymás mellé a színskála tisztán búgó és hullámozó hangjait, mintha hatalmas buzogó akkordokat szólaltatna meg egy orgonán. Fölényes, szinte tökéletesnek mondható rajzi tudásával új stílus megteremtésén fáradozott”.

Bordás nem először foglalkozik e kiváló alkotóművésszel. Bela Durancival közösen 1982-ben írták meg *A két Pechán* című kismonográfiát. Ez az új, kétnyelvű kötet hármastagoltságú, bevezető részből, pályaképből és művészi értékelésből áll. Bordás elmondása szerint igyekeztek minél több dokumentumot, fényképet, rajzot és egyéb dokumentumot felhasználni, megjelentetni a könyvben. Amit ma Pechán Józsefről tudunk, ebben a könyvben benne van. A kötet a Forum Könyvkiadó gondozásában jelent meg.

A tanácskozás végén meghatározták az őszi Szenteleky Napok dátumát. Az ünnepséget október 18-án tartják ugyancsak az író alkotói kibontakozásának színhelyén, Szivácon. Mivel a Szenteleky Tanács tagjainak mandátuma lejárt, az emléknapon megválasztották az új elnököt és bizottságot is. Ezt a tisztséget a következő négy évben dr. Toldi Éva, az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Tanszékének tanára tölti be.